

Dagens Næringsliv 20. mai 2005

Null på terningen

Av Petter Mejlænder

Når det gies ut en bok om alderdomstankene til to av våre mest profilerte kulturpersonligheter, at på til i en original og konfronterende tapning, kan man gjøre seg håp om bred omtale og grundige vurderinger. Da *Wenche Foss og Arne Næss – Nærkontakt* (Kagge Forlag) kom ut to måneder før jul fikk den da også en solid omtale i mediene, blant annet i Dagbladets Magasinet. Og oppunder jul havnet den foran både *Hvem hva hvor* og *Guinness Rekordbok* på bestselgerlisten for generell litteratur.

Men vurderingene uteble. Etter en eksplosjonsartet medieinteresse rundt lanseringen ble det totalt stille. Ikke en eneste avis fortalte leserne om dette var en bok det var verd å bruke penger på. Ingen anmeldere vurderte kvaliteten på tankene og refleksjonene over to rikt levde liv, og ingen kritikere sa sin mening om bokens særegne komposisjon og dens verdi som litteratur. Avisene så seg åpenbart tilfreds med å bidra til en gigantisk markedsføring og et strykende julesalg. Dermed basta.

En ønskedrøm for et forlag og for en forfatter som vil tjene penger? Kanskje. Men er det kulturjournalistikk? Hadde det bare vært to fotballspillere, fristes man til å tenke, så hadde anmelderne ligget flate og trille terninger om kapp. Avisene gjorde jo det før jul.

For meg, som var så heldig å få gå løs på denne spesielle litterære utfordringen, var dette en underlig erfaring. Litt trist og litt ubehagelig også. Men fremfor alt

uforståelig. Tenk - ikke én eneste avis anmeldte *Nærkontakt*. Ikke én eneste terning ble trillet for Wenche Foss og Arne Næss sine nærgående og personlige tanker. Ikke en eneste innvending ble formulert. Ikke ett rosende ord for deres åpenhjertighet. Deres meninger ble aldri møtt. Den kritiske journalistikken glimret med sitt totale fravær. Og det skjedde samtidig med at amerikanske konsulenter satt og klekket ut følgende redning for et skakkjørt Dagbladet: Mer sport og færre kommentarer.

Som "bestselgerforfatter" begynner man å lure. Man er liksom ikke helt fornøyd med salgssuksessen: Det er noe halvveis med en seier uten dommere. Og man spør seg selv: Hvorfor skjer dette? Hva forteller det om avisene, anmelderne og om boka? Er avisene plutselig bare interessert i å drive med markedsføring? Hvor er det blitt av den kritiske journalistikken? Hva med forbrukerveiledningen - som blir særlig viktig når det gjelder en bok som selger bra oppunder jul? Og, hva mener kritikerne? Er de enige med redaktørene, deskene og kulturredaksjonene om at dette er en grei måte å håndtere slik litteratur? Går Norsk kritikerlag god for denne måten å presentere biografisk litteratur? Og en bok som at på til forsøker seg på et helt nytt formgrep?

Jeg tror ikke det har noen hensikt å spørre redaktørene, for de er åpenbart enstemmig(!) enige om at det viktigste man kan gjøre med en tekst som *Nærkontakt*, er å oppfordre folk til å kjøpe den gjennom svære, hyggelige og nesten romantiserende nyhetsoppslag - eller holde totalt kjeft, som VG, Norges største avis, gjorde. Dessuten vil de sikkert dekke seg bak en floskel som "Vi kan ikke anmelde alt!" Men jeg snakker ikke om "alt". Jeg snakker om den vurderingen som ligger bak en samstemt taushet. Jeg snakker om Wenche Foss og Arne Næss. Jeg snakker om de tankene som fyller dem i det de ruller inn mot livets siste holdeplass. Helt uavhengig av hverandre

tenker de nemlig at de bare har to år igjen å leve. Dét føder unektelig spesielle tanker. Og kulturytringen møter kulturredaksjonenes tenkere med unison taushet.

Kanskje vi skulle skrevet krim i stedet? Kanskje boken ville blitt tatt på alvor som litteratur da (*Nærkontakt med døden*)? Men *Nærkontakt* kommer ikke nærmere et drap enn at Wenche utbryter om Arne: ”Jeg kunne ikke fordra deg.”

Hvordan skal man forholde seg til massiv taushet? Når ord ikke vil møte ord. Taushet er jo ikke begrunnet. Likevel sier man at tausheten taler. Men hva sier den i dette tilfellet? Det kan man bare spekulere seg frem til. Og det er fristende. For indiser, sannsynligheter og tolkninger taler. Og i dette tilfellet peker indisiene i en klar retning: Tausheten snakker med fordomsfull stemme.

Og da må jeg spørre igjen: Hva slags fordommer? Og; skal uuttalte fordommer erstatte mediens kritiske virksomhet? Men hva slags fordommer vitner den totale kritiske stillhet om? For eksempel: ”Denne boken er så uinteressant at vi verken gidder å lese eller anmelde den.” Eller: ”Denne boken er så bra at vi bare lager et lekkert featureoppslag om den.” Det er to mulige og sannsynlige varianter.

Men sikker er det umulig å være på annet enn tausheten. Det er det som skaper ubehaget. For jeg blir ikke kvitt spørsmålet: Er det sånn kulturredaktørene mener det skal være? Og hva med anmelderne? Går dere god for denne praksisen? Og hva mener egentlig Norsk litteraturkritikerlag?

Syns Kritikerlaget ”null anmeldelser” av en slik bok lukter av slapphet og ignoranse i forhold til en av pressens viktigste oppgaver; å bidra til en kritisk offentlighet? Er det ikke ignorant å la være å ta imot en 250-siders tankeutfordring fra

Wenche Foss og Arne Næss? Er det virkelig ikke bryet verd å vurdere kvaliteten på dette forsøket på alderdomsklokskap?

Men så viser det seg at dette ikke bare dreier seg boken *Nærkontakt*. Også Yngvar Ustvedts bok om vikingene, som også kom i fjor høst, ble møtt med anmeldertaushet i dagspressen. Og da er det ganske sikkert flere. Jeg tenker ikke på ”fagbøker”. Jeg snakker om kulturhistorisk litteratur – ”generell litteratur”, som henvender seg til allmennheten med seriøse tanker. Er dette en tendens? Bør ikke tendenser formuleres, uttales, settes på trykk? Er det denne tendensen som dreper Dagbladet? Er det denne tendensen de amerikanske konsulentene ar formulert? Iallfall er dette en tendens som gjør at norske avislesere leter etter alternativer som Weekendavisen og The Guardian i Narvesenkiosken.

Heldigvis finnes det fortsatt lesende bokhandlere som anbefaler det de liker av høstflommens bøker. De leste om Wenche og Arne. De gjorde vurderingen som avisene droppet, og anbefalte boken. De fikk med seg ironien i begrepet ”nærkontakt”, for Wenche Foss og Arne Næss møtte hverandre overhodet ikke så lenge jeg arbeidet med boken. Den nærkontakten fant først sted da mediene skulle lage sine presentasjoner. Da falt ironien død og reiste seg som tabloid romantikk. Og det var dét bildet som ble sittende i hodet på folk. Greit det. Men det var ikke *Nærkontakt*. I boka dreier det seg om en helt annen form for kontakt. Dét var det anmelderne kunne sagt noe om. Det som handler om ord, åpenhet, samtale, selverkjennelse, selvkritikk og lytting. Kommunikasjon.

Neste gang får jeg foreslå for Wenche og Arne at vi skriver en bok om fotball. Til Det Nye Dagbladet.